

El sistema sexe-gènere i les diversitats

En aquesta Finestra del cau, Branca Raiers hem preparat un recurs per tractar la sexualitat en infants i joves, temàtica tractada a la Trobada de Mètodes del passat 11 de desembre de 2021 on vam comptar amb un taller a càrrec de [Mandràgores](#). En aquest recurs, doncs, posem nom a diferents **conceptes clau** que poden ajudar a les Raieres a definir-se dins dels aspectes que conformen el sexe, la identitat, l'expressió de gènere i l'orientació o opció sexual. Creiem que és precisament en aquesta etapa plena de canvis que necessiten definir-se com a persones i, per fer-ho, cal conèixer-se a un/a mateix/a.

Paraules clau: Raieres, gènere, identitat de gènere, expressió de gènere, sexe, orientació sexual, opció sexual, diversitat/s, introspecció, LGTBIQ+.

Objectius

Identificar els diferents conceptes relacionats amb la diversitat sexual i de gènere.

- Definir els conceptes relacionats amb la diversitat sexual i de gènere.
- Trobar exemples de cadascun dels conceptes treballats.

Validar totes les diversitats sexuals i de gènere.

- Qüestionar-se els valors hegemònics pel que fa a la diversitat sexual i de gènere.
- Anomenar les pressions socials i estereotips que afecten a la lliure expressió dels conceptes treballats.

Material:

- Paper mural on fer la graella
- Papers o post-its on escriure els conceptes
- Blue tack (opcional)
- Es pot imprimir la dinàmica i les definicions

Durada: 1 hora

Núm. participants: variable

Etape educativa: Raieres -si bé aquesta activitat es podria fer servir a les altres unitats amb les adaptacions que com a caps creieu que s'adeqüen als vostres grups de joves i infants.

Descripció de l'activitat

Per començar, presentem a les Raieres la següent graella en format gran, amb quatre categories diferenciades.

EXPRESSIÓ DE GÈNERE	SEXE
IDENTITAT DE GÈNERE	ORIENTACIÓ / OPCIÓ SEXUAL

Tot seguit, se'ls presenten conceptes/etiquetes (escrits en diferents papers/post-its) sense cap tipus d'explicació prèvia. Han de classificar cadascun dels conceptes a la graella. En acabar, han d'explicar quines decisions han pres i per què. A mesura que vagin justificant cadascun dels conceptes, se'ls dona la definició del mateix. A través del debat que es generi, elles valoren si el concepte està a la casella que li correspon o no.

Volem mostrar que aquestes quatre categories (sexe, orientació/opció, identitat i expressió) són independents i distintes i, a més a més, es barregen entre si, de manera que existeix infinitat de combinacions i possibilitats, fent que cada persona sigui especial i única.

Idees per fer l'activitat més dinàmica

- Es poden fer diferents adaptacions si creieu que l'activitat és massa lenta o estàtica. Si teniu grups de joves i infants moguts que els agraden les activitats més dinàmiques es pot plantejar, per exemple, una cursa de relleus per equips per posar els conceptes al lloc de la graella on els pertoqui, amb premisses per dir-los com anar corrent, saltant, gatejant, fent d'animals... Un cop acabada la cursa, però, toca fer una posada en comú i revisió d'errors o dubtes. És necessari fer aquesta part més reflexiva, ja que creiem que si no l'activitat pot perdre el sentit.

- També es pot realitzar de manera paral·lela en petits grups per tal que no s'allargui el debat en un gran grup i es pugui sentir la veu de totes les participants, i així no fer-se molt feixuga.

Conceptes/etiquetes i definicions

Hem procurat tenir en compte una àmplia varietat de conceptes, sense voluntat de saturar; hem estudiat cadascuna de les definicions per tenir en compte totes les persones i sensibilitats. Si ens hem deixat conceptes que son importants per a vosaltres o considereu que no hem definit correctament algun concepte, demanem disculpes per avançat (ho hem fet amb tot l'amor del món i sent conscients de la nostra ignorància). Us animem a fer-vos vostra l'activitat i a enriquir-la amb els vostres coneixements!

SEXE

El sexe o sexe biològic és el conjunt de característiques biològiques, especialment de tipus genètic, orgànic i hormonal.

Sexe masculí: s'associa amb el concepte mascle i amb els cromosomes XY, tenir penis i testicles.

Sexe femení: s'associa amb el concepte femella i amb els cromosomes XX, tenir vagina i ovaris.

Intersexual: persona que ha desenvolupat de manera natural característiques físiques sexuals pròpies tant dels homes com de les dones, i els seus cromosomes no s'adeqüen al model binari XY o XX. Normalment, el sexe de naixement de molts nenxs que neixen intersexuals es defineix amb cirurgia, encara que sigui innecessari.

IDENTITAT DE GÈNERE

Sentiment de pertinença a un gènere determinat.

Persona cis (cisgènere, cissexual): persona que s'identifica amb el gènere que li va ser assignat en néixer.

Persona trans (transgènere, transsexual): persona que no s'identifica amb el gènere que li va ser assignat en néixer, sigui perquè se sent identificat/da amb un gènere diferent o bé perquè la seva identitat no s'ajusta a les categories de gènere establertes. Normalment s'utilitza l'abreviatura "trans" perquè es considera més neutra i més inclusiva. La gran varietat d'identitats trans queden recollides en allò que alguns

col·lectius anomenen “paraigües trans”, i és que la paraula trans s'utilitza actualment com a paraigües per englobar diferents conceptes, com ara:

Transsexual: persona que s'identifica amb un gènere diferent a aquell que li va ser assignat en néixer. La paraula transsexual té un origen mèdic i s'associa sovint a les persones que han completat la transició per a adequar la seva expressió de gènere a la seva identitat de gènere, especialment les que s'han sotmès a tractaments mèdics i una operació de reassignació sexual.

Transgènere: persona que no s'identifica amb el gènere que li va ser assignat en néixer, sigui perquè se sent d'un gènere diferent o bé perquè la seva identitat no s'ajusta a les categories de gènere establertes. A diferència de les persones transsexuals, habitualment s'associa que les persones transgènere no s'han sotmès a tractaments mèdics ni a operacions de reassignació sexual.

De la mateixa manera que l'abreviatura “trans”, cada vegada s'utilitza més com a “paraigües” per a totes les identitats que no són cisnormatives.

Està bé incloure ambdós termes (transsexual i transgènere) a l'activitat. Ara bé, és important remarcar a les joves que, com que la línia que separa la definició de transsexual i transgènere genera desacords, és molt millor utilitzar la paraula “trans”, perquè pot englobar totes les realitats.

Sempre que diem “trans”, ens referim a qualsevol persona que no sigui cis, encaixi o no amb el sistema binari de gènere. Tot i això, també cal tenir en compte que hi ha persones de gènere no binari que no s'identifiquen amb l'etiqueta trans.

Persona de gènere no binari: tota persona amb una identitat de gènere que se situa fora de la classificació binària home/dona. A vegades s'utilitza el terme “genderqueer” com a sinònim. Aquest concepte en pot englobar molts d'altres, com ara:

Agènere: persona que no s'identifica amb cap gènere específic.

Gènere neutre: persona que s'identifica amb un gènere indefinit o no marcat.

Bigènere: persona que s'identifica com a home i dona. Inclou les persones que se senten home o dona segons el context o moment vital, i les que se senten home i dona alhora.

Gènere fluid: persona que pot no identificar-se amb una sola identitat de gènere, sinó que "circula" o s'identifica amb diferents gèneres alhora o en diferents moments.

ORIENTACIÓ o OPCIÓ SEXUAL

Desig o tendència d'una persona a sentir atracció sexual o no per altres persones d'acord al sexe o el gènere. Algunes persones prefereixen afegir, a més de l'atracció sexual, l'atracció afectiva, sentimental i/o emocional.

Al·losexual: persona que sent atracció sexual per altres persones.

Heterosexual: persona que sent atracció sexual per persones d'un altre gènere (en el sistema binari, els homes envers les dones, i les dones envers els homes).

Homosexual: persona que sent atracció sexual per persones del seu mateix gènere. Inclou les persones lesbianes i gais.

Bisexual: persona que sent atracció sexual per persones del seu mateix gènere i els altres. Tot i que antigament la definició per a bisexual era "persona que sent atracció sexual per homes i per dones", la definició ha canviat per incloure les persones que no s'identifiquen amb el sistema binari de gènere. Pot ser un concepte polèmic, per reproduir el binarisme de gènere.

Pansexual: persona que pot sentir atracció sexual per qualsevol altra persona, independentment del sexe o el gènere. Pot ser un concepte polèmic, per invisibilitzar la bisexualitat, i per això algunes persones fan servir els dos conceptes indistintament.

Asexual: persona que no sent atracció sexual per ningú. Les persones asexuals sí que poden sentir desig sexual. També poden relacionar-se afectivament i romànticament amb altres persones.

Tot i que aquestes són les orientacions o opcions sexuals més conegudes, n'existeixen moltes més. És necessari ser conscients que l'orientació o opció sexual, i la identitat de

gènere, són independents, és a dir, la teva identitat no condiona la teva orientació o opció sexual, ni tampoc a l'inrevés.

EXPRESSIÓ DE GÈNERE

Manera en què una persona manifesta exteriorment elements que tenen a veure amb el gènere, sigui a través del seu cos, la seva manera de vestir o aparença en general, el seu comportament, les seves preferències i afinitats, etc. L'expressió de gènere és, per tant, diferent de la identitat de gènere.

L'expressió de gènere s'identifica amb els rols de gènere considerats femenins o de les dones, masculins o dels homes, o amb una combinació (ja que identifiquem maneres de fer concretes que sovint estan "genderitzades": portar les ungles pintades, tenir "pluma", gesticular molt, ocupar espai, mostrar-se fort/a...). En aquest últim cas, parlem d'expressió **andrògina**, la combinació de característiques masculines i femenines en una mateixa persona, anant més enllà del model binari. Encara que les puguem classificar en masculines, femenines o andrògines, hi ha tantes expressions de gènere com persones al món, ja que cadascú es mostra als altres d'una manera única i diferent.

ALTRES DEFINICIONS

A continuació es detallen altres definicions que ens poden servir com a caps per encarar l'activitat.

Cisheteronormativitat (també es pot anomenar cisnormativitat o heteronormativitat): es considera un règim social, polític i econòmic que imposa les pràctiques heterosexuales mitjançant diversos mecanismes mèdics, artístics, educatius, religiosos, jurídics, etc., a través d'institucions que presenten l'heterosexualitat com a necessària per al bon funcionament de la societat i com l'únic model vàlid de relació sexoafectiva i de parentiu. També inclou la tendència a considerar tothom, per defecte, cissexual, i a privilegiar socialment la cissexualitat com a model d'identitat de gènere.

Comunitat LGTBIQ+: col·lectiu social format per lesbianes, gais, trans, bisexuals, intersexuals, queers... L'ordre de les lletres que la constitueixen és variable, tant en català com en la resta de llengües. Sovint s'hi afegeix una A per a asexuals: LGTBIQA. Molts col·lectius prefereixen afegir el símbol +, ja que la diversitat sexual és molt gran i és una manera d'incloure-la tota sense haver d'escriure una paraula molt llarga. Altres col·lectius consideren que aquestes sigles són excloents i en proposen d'altres, tot i que encara són força desconegudes: GSRDI (*Gèneres, Sexualitats i Romanticismes Divergents i Intersex*) o MOGAI (*Marginalized Orientations, Gender identities And Intersex*).

Dissidència sexual: conjunt d'orientacions o opcions sexuals i identitats de gènere que no tenen cabuda en el model heteronormatiu hegemònic. Per tant, una persona dissident és algú amb una orientació, identitat o expressió de gènere que no té cabuda en el model social cisheteronormatiu.

Diversitat sexual i de gènere (o diversitat sexual): terme que utilitzem per referir-nos al sexe, orientacions o opcions sexuals, identitats de gènere i expressions de gènere.

Estereotips de gènere: idea preconcebuda i simplificadora, basada generalment en “pseudoconeixements”, tòpics o patrons culturals prèviament establerts, que s'utilitza per a conceptualitzar una realitat social, especialment persones i grups, en aquest cas d'acord al seu gènere.

Rols de gènere: conjunt de comportaments i activitats que s'atribueixen socialment a un o altre gènere, i variable transculturalment.

Sistema binari o binarisme de gènere: model que estableix dos únics gèneres, el masculí i el femení (i sovint atribueix el gènere al sexe, de manera que el sexe femení va unit al gènere dona, i el sexe masculí, al gènere home). Aquest sistema exclou persones amb cossos no normatius segons el model, com les persones intersex, o persones amb identitats i expressions de gènere diverses. És una visió molt simplista de la realitat, que exclou la complexitat humana.

Trànsit: procés de naturalesa i durada variables pel qual una persona transgènere adequa la seva expressió de gènere a la seva identitat de gènere, procés que pot comportar intervencions de tipus mèdic, social o legal.

ALTRES RECURSOS

A més, us volem compartir dos recursos que, si bé no estan vinculats directament a aquesta, poden ser il·lustratius i ajudar a les infants i joves a treballar alguns dels conceptes esmenants.

- ¿QUÉ ES LA DIVERSIDAD SEXUAL? EXPLICACIÓN FÁCIL (7,5 min)
- Compilació de textos: “[No nacemos machos](#). Cinco ensayos para repensar el ser hombre en el patriarcado” (2017)
- Diccionari LGBT (lèsbic, gai, bisexual, trans)
<https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/256>